

Výskumná štúdia NBS

11/2026

Meranie dopytových a ponukových tlakov pomocou podnikateľských prieskumov

Nataliia Ostapenko

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Bez predchádzajúceho súhlasu autorov je povolené reprodukovat' len krátke úryvky, najviac dva odseky, s uvedením zdroja.

Názory a výsledky uvedené v tejto práci sú názormi autorov a nepredstavujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Vydavateľ

© Národná banka Slovenska 2026

research@nbs.sk

Kontakt

Národná banka Slovenska

Imricha Karvaša 1

813 25 Bratislava

Elektronická verzia

<https://nbs.sk/publikacie/vyskumne-a-prilezitostne-studie-wp-op/>

Netechnické zhrnutie

Zámery podnikov zvýšiť v budúcnosti svoje predajné ceny môžu byť užitočným ukazovateľom budúcich inflačných tlakov. Ak plánuje zvýšiť svoje ceny viac podnikov než v predchádzajúcom období, inflácia bude pravdepodobne rásť. Podnikateľské prieskumy v stavebníctve, priemysle, maloobchode a službách preto môžu poskytovať včasné signály o cenových tlakoch v jednotlivých ekonomických odvetviach.

Kombináciou očakávaní podnikov týkajúcich sa súčasného a budúceho dopytu a predajných cien možno navyše určiť, či podniky plánujú meniť svoje ceny v dôsledku dopytových alebo ponukových faktorov. Dopytové faktory ovplyvňujú zámery podnikov zvýšiť (znížiť) svoje predajné ceny, ak očakávajú a zároveň zaznamenávajú vyšší (nižší) dopyt. Naopak, ponukové faktory ovplyvňujú zámery podnikov zvýšiť (znížiť) svoje predajné ceny, ak očakávajú a zároveň zaznamenávajú nižší (vyšší) dopyt.

Rozklad očakávaní podnikov ukazuje, že počas pandémie čelili nepriaznivým dopytovým a ponukovým tlakom Slovensko aj eurozóna. Slabší dopyt znižoval očakávania podnikov týkajúce sa predajných cien a ekonomickú aktivitu, zatiaľ čo narušenia na strane ponuky zvyšovali očakávania týkajúce sa predajných cien a súčasne znižovali ekonomickú aktivitu. Počas prvej vlny pandémie zaznamenali priemysel, stavebníctvo a služby na Slovensku výrazný pokles dopytovej zložky očakávaní predajných cien. Tieto poklesy v priemysle a službách boli podstatne výraznejšie než počas recesie v rokoch 2007 – 2009, zatiaľ čo najnižšia hodnota v stavebníctve bola približne porovnateľná s úrovňou počas Veľkej recesie. Priemysel sa následne zotavil mimoriadne rýchlo z počiatočného prepadu. V eurozóne došlo k najväčšiemu poklesu dopytu v službách, po ktorých nasledovali priemysel, maloobchod a stavebníctvo. Slovensko zároveň v roku 2020 zaznamenalo najsilnejšie nepriaznivé ponukové tlaky v službách, priemysle a stavebníctve, zatiaľ čo v eurozóne sa výrazné nepriaznivé ponukové tlaky prejavili v o všetkých štyroch odvetviach vrátane maloobchodu. Na Slovensku boli nepriaznivé ponukové tlaky v službách a priemysle podstatne silnejšie než počas Veľkej recesie; to isté platilo aj pre služby v eurozóne.

V rokoch 2021 až 2023 poukazujú očakávania podnikov na silné pozitívne dopytové tlaky na Slovensku, najmä v maloobchode a službách, pričom pozitívne dopytové tlaky boli zreteľné aj v priemysle a stavebníctve. V priemysle sa nepriaznivé ponukové tlaky v roku 2022 zosilnili a počas niekoľkých mesiacov v druhej polovici roka, najmä ku koncu roka, prevýšili pozitívnu dopytovú zložku. V eurozóne pozitívne dopytové faktory jednoznačne prevládali nad nepriaznivými ponukovými faktormi v priemysle aj službách. Naopak, v stavebníctve boli nepriaznivé ponukové faktory približne rovnako silné ako pozitívne dopytové faktory a v maloobchode boli v priemere o niečo významnejšie, a to napriek zvýšeným pozitívnym dopytovým tlakom v oboch odvetviach. Celkovo bolo obdobie po pandémii na Slovensku aj v eurozóne charakterizované historicky vysokými dopytovými a nepriaznivými ponukovými tlakmi, ktoré prispeli k výraznému nárastu očakávaní podnikov týkajúcich sa predajných cien.

Výsledky ukazujú, že výrobné ceny majú tendenciu rásť, keď väčší podiel podnikov očakáva vyššie predajné ceny v podmienkach silného dopytu. Toto zistenie možno interpretovať v rámci Phillipsovej krivky, v ktorej je inflácia výrobných cien prepojená s ekonomickou aktivitou a inflačnými očakávaniami. Zdá sa, že očakávania podnikov zachytávajú podmienky dopytu, ktoré nie sú v plnej miere zachytené konvenčnými ukazovateľmi produkčnej medzery. Vzťah medzi týmito očakávaniami a infláciou výrobných cien zostáva robustný aj po zohľadnení oneskorenej inflácie a širších ekonomických podmienok, hoci samotná inflácia výrobných cien vykazuje vysokú mieru zotrvačnosti. Je dôležité, že tento vzťah odráža rozdiely medzi ekonomickými odvetviami v rámci tej istej krajiny a obdobia, a nie všeobecnejšie zmeny na úrovni krajín či pretrvávajúce rozdiely medzi odvetviami a krajinami. Počas nedávneho nárastu inflácie bola inflácia výrobných cien celkovo výrazne vyššia, zatiaľ čo vzťah medzi očakávaniami podnikov a rastom cien zostal vo všeobecnosti nezmenený.